

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA VÄSTRA GÖTALAND 2001

SUSANNE JOHANSSON

SOM-institutet (Samhälle, Opinion, Massmedia) genomför årligen frågeundersökningar i Sverige och Västsverige där personer i åldrarna 15–85 år tillfrågas om bland annat sina medievanor och attityder i olika samhällsfrågor. Den första rikstäckande undersökningen genomfördes 1986 och den första regionala undersökningen 1992. Sedan 1996 genomförs också specialundersökningar av enskilda kommuner. Data samlas genomgående in via postala enkäter.

En rad forskningsprojekt medverkar i undersökningarna och i de böcker som SOM-institutet ger ut varje år presenterar forskare analyser baserade på de senaste resultaten. Utrymme ges samtidigt till beskrivningar av mer långsiktiga trender baserade på tidigare undersökningar. I föregående avsnitt i den här boken analyseras valda delar av den regionala SOM-undersökning som genomfördes i Västra Götaland samt Kungsbacka kommun hösten/vintern 2001/02. Följande kapitel behandlar utformningen av undersökningen, fältarbetet samt resultatens representativitet.

Population och urval

De regionala undersökningar SOM-institutet genomförde mellan 1992 och 1997 vände sig till personer bosatta i Göteborg eller någon av Göteborgs tolv kranskommuner¹. Hösten 1998 utvidgades undersökningen till att omfatta hela Västra Götalandsregionen samt Kungsbacka kommun (kranskommun till Göteborg belägen utanför regionen). Undersökningen baserades på två separata urval (OSU), dragna ur befolkningen i respektive undersökningsområde med följderna att urvalen viktades i databearbetningar av det totala materialet. Från och med 1999 års undersökning har ett gemensamt urval använts för de båda undersökningarna. År 2001 handlade det om totalt 6 000 personer boende i Västra Götaland samt Kungsbacka kommun.

Åldersintervallet utvidgades från och med år 2000 något jämfört med tidigare och omfattar nu personer i åldrarna 15–85 år (tidigare 15–80 år). Att undersökningen är inriktad på *befolkningen* innebär att såväl svenska som utländska medborgare ingår i urvalet. Urvalsstorleken för tidigare års undersökningar framgår av tabell 2 längre fram.

Frågeformulär

De forskare som deltar i undersökningen formulerar tillsammans med SOM-institutet de enskilda frågorna. SOM-institutet färdigställer därefter frågeformulären. De formulär (se bilaga) som användes i Väst-SOM-undersökningen 2001 skiljer sig något åt för respektive delundersökning. Personer som bor i Göteborgsregionen omfattas av Väst-SOM I (samma geografiska område som Väst-SOM-undersökningen 1992–1997), får ett något mer utförligt formulär. Övriga respondenter, boende i de delar av Västra Götaland som ligger utanför Göteborgsregionen², omfattas av Väst-SOM II. Huvuddelen av frågorna är gemensamma för de båda formulären och kan därmed bearbetas med den totala urvalsstorleken.

Av tabell 1 nedan framgår i grova drag vilka ämnesområden som berörs av skillnaderna i formulär. Den största är Väst-SOM I-formulärets fler frågor av medier (framför allt om *Göteborgs-Posten*). Därtill kan somliga frågor vara något olika utformade, då en anpassning till formulärens geografiska spridningsområde ibland varit nödvändig.

Tabell 1 Innehållsöversikt för frågeformulären i Väst-SOM 2001

Frågeområde	Frågenummer	
	Väst-SOM I	Väst-SOM II
Massmedier	1–14	1–10
Politik och samhälle	15–43	11–39
Trafik och säkerhet	44–47	40–42
Hot och risker	48–53	43–48
EU:s toppmöte	54–59	49–52
Medier och Internet	60–64	53–57
Kyrkovalet	65–69	58–62
Fritid	70–73	53–66
Göteborg och Göteborgs-Posten	74–80	–
Bakgrund	81–112	67–99

Kommentar: Frågeformulären för Väst-SOM I respektive Väst-SOM II återfinns i bilaga i slutet av boken.

Huvuddelen av frågorna följs av fasta svarsalternativ, med tillhörande rutor för respondenterna att kryssa i. I några fall svarar respondenten genom att skriva ett tal i en ruta, och ytterligare några frågor är helt öppna.

Fältarbete och undersökningsplan

Väst-SOM 2001 genomfördes i samarbete med Kinnmark Information AB – samarbetspartner även i Riks-SOM-undersökningen 2001. SOM-institutet har stått

för undersökningens uppläggning och utformning, dvs. inklusive framtagning av frågeformulär och annat material som skickades ut, samt kodning av öppna svar. Kinnmark Information AB har ombesörjt urvalsdraging, utskick av formulär och påminnelser, telefonuppföljning samt scanning av kryss och ifyllda siffror i formulären. Datauppläggningsen har Detector svarat för.

Huvuddelen av datainsamlingsarbetet genomfördes hösten 2001 och följer i huvudsak upplägget i tidigare års undersökningar. Arbetet inleddes i slutet av september med att ett vykort skickades till respondenterna för att informera om att de var utvalda att delta i undersökningen. Veckan därpå skickades enkäten tillsammans med ett kortare följebrev, en informationsbroschyr om SOM-institutet och dess undersökningar samt en penna. En vecka senare skickades ytterligare ett vykort till samtliga i urvalet med ett tack till dem som redan svarat och en påminnelse till övriga. Under resterande del av fältperioden sattes ytterligare totalt sex insatser in: två ytterligare enkätutskick samt fyra telefonpåminnelseinsatser med avslutande postala utskick till personer som inte gick att nå telefonledes.

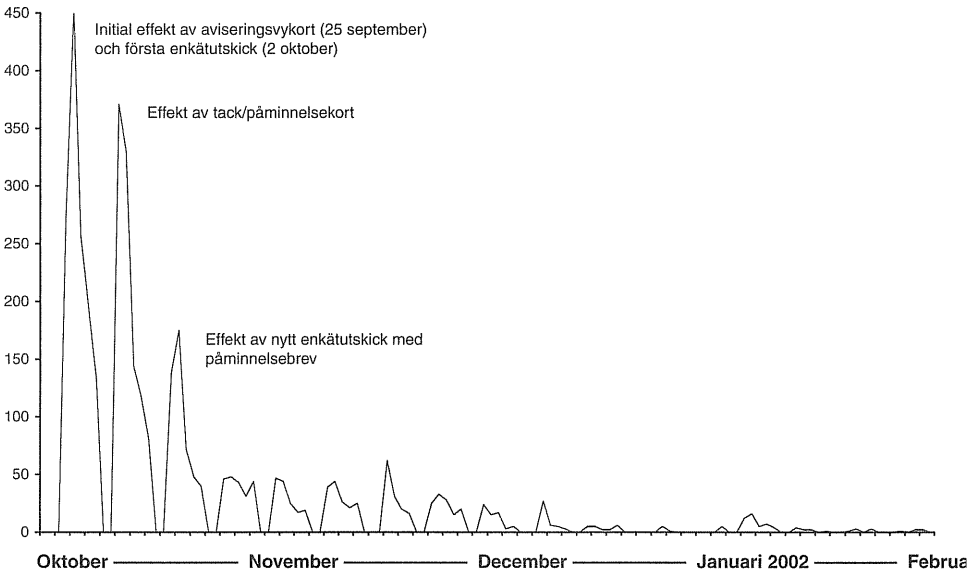
Jämfört med år 2000 påbörjades fältarbetet en vecka tidigare med förhoppningen om att kunna avsluta fältarbetet under januari månad. En stor andel av de personer som kommer att besvara undersökningen gör det tidigt under fältperioden. Påminnelsearbetet via telefon kan, jämfört med exempelvis år 2000, ses som mera framgångsrikt. Ett ökat inflöde av enkäter kunde noteras efter avslutad insats. I nedanstående uppställning framgår i detalj tidsramarna för fältarbetet och dess olika insatser.

25 sep	Utskick av aviseringsvykort.
2 okt	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr, svarskuvert, penna.
9 okt	Utskick av tack- och påminnelsevykort.
16 okt	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr och svarskuvert till intervjupersoner som ännu inte sänt in enkäten.
25 okt–6 nov	Telefonpåminnelse till svars personer som ej sänt in enkäten.
30 okt	Tackbrev till de personer som hittills kunnats nås per telefon och som lovat att besvara enkäten.
7 nov	Postal påminnelse till personer utan känt telefonnummer samt till personer som ej kunnat nås per telefon i föregående telefonpåminnelse. Tack- och påminnelsebrev till övriga personer som i telefon lovat att besvara enkäten.
14 nov–19 nov	Telefonpåminnelse (jfr. 25 okt–6 nov).
20 nov	Postal påminnelse (jfr. 7 nov).
28 nov–3 dec	Telefonpåminnelse (jfr. 25 okt–6 nov).
4 dec	Postal påminnelse (jfr. 7 nov).
12 dec–17 dec	Extra telefonpåminnelse enbart till dem som tidigare meddelat att de skall delta.

- 18 dec Postal påminnelse till ej nådda.
- 2 jan Utskick av enkät, följebrev, svarskuvert samt minienkät (med frågan om varför man inte önskar/kan delta) till svarspersoner utan känt telefonnummer, personer som ej kunnat nås vid tidigare telefonpåminnelser samt till personer som ej sänt in enkät, men vid senaste telefonpåminnelsen lovat att göra det.
- 13 februari Fältarbetet avslutades.

Enkäterna började strömma in på allvar veckan efter det initiala utskicket, och tisdagen veckan därpå, den 16 oktober, hade mer än hälften av alla som skulle komma att delta i undersökningen skickat in formuläret. Tempot på inflödet var fortsatt högt under veckorna som följde. Den 29 oktober hade tre fjärdelar som skulle komma att delta skickat in. En vecka in i november började enkätinflödet tunna ut. I slutet av månaden – efter första telefonpåminnelsen med uppföljande brevutskick – ökade inflödet åter något. Men i huvudsak var det dagliga inflödet fortsatt lågt. Den 3 december hade 95 procent av dem som skulle komma att skicka in enkäten gjort detta. Figur 1 visar hur inflödet kommer i vågor, tydligt i fas med enkätutskick och påminnelseåtgärder. Observera dock det faktum att helgdagarna (utan postutdelning) ingår i redovisningen, något som lite bedrägligt förstärker denna vågbild i det att varje ”dalgång” därmed går ända ner till 0. Men även bortsett från de något vilseledande dalgångarna kvarstår vågbildseffekten med all tydlighet.

Figur 1 Inflöde av enkäter i Väst-SOM 2001 (antal)

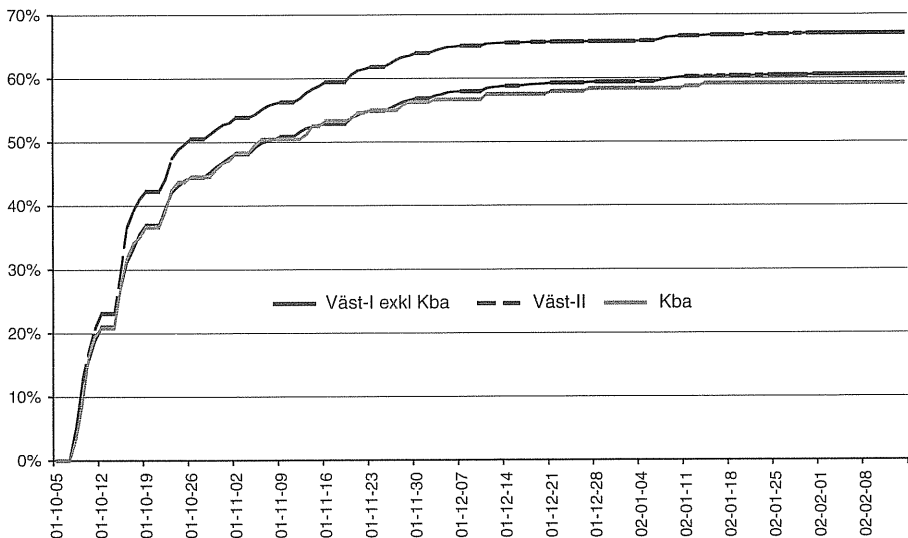

När fältarbetet avslutades den 13 februari var bruttosvarsfrekvensen – dvs. andelen inkomna enkäter av antalet utskickade – 61,9 procent för Väst-SOM I (Göteborgsregionen inklusive Kungsbacka) och 65,5 procent för Väst-SOM II (övriga delar av Västra Götaland). För hela Väst-SOM innebar det en bruttosvarsfrekvens på 63,5 procent.

Inflödet för formulären från respektive undersökning följde i huvudsak samma mönster under fältperioden. Under den inledande fältveckan är inflödet mellan de två formulären ungefär likvärdigt. Under den andra fältveckan etableras det mönster som kommer att vara genomgående under hela undersökningsperioden. Den storstadsinriktade Väst-SOM I ligger genomgående på en något lägre nivå vad gäller inflödet. Skillnaden ökade snabbt: den 16 oktober var skillnaden uppe i 5,4 procentenheter. I slutet av oktober stabiliserades skillnaden kring 6 procentenheter, för att i slutet av november återigen öka till knappa 7 procentenheter. Under slutet av perioden minskar differensen mellan undersökningarna åter och är när fältarbetet avslutats den 13 februari 6,5 procentenheter. Denna skillnad mellan undersökningsområden har påträffats även i tidigare års undersökningar. Jämfört med 2000 har skillnaden i svarsfrekvens mellan undersökningarna minskat något (2000: 7,4 procentenheter).

Kungsbackabornas svarsvilja ligger väl i nivå med övriga delar av Göteborgsregionen – trots att Kungsbacka inte ingår i Västra Götalandsregionen och att kungsbackaborna därmed kan antas känna sig mindre berörda av delar av enkätens innehåll. I figur 2 redovisas inflödet under fältperioden – uppdelat på Väst-SOM I exklusive Kungsbacka, Väst-SOM II samt Kungsbacka.

Figur 2 Inflödet av enkäter i Väst-SOM 2001 (kumulativ procent av bruttourvalet)

Minst tre faktorer ligger rimligen bakom den genomgående skillnaden som råder mellan de två delundersökningarna. Den första hör samman med skillnader mellan de två enkäterna: det formulär som når de boende i Göteborgsregionen (Väst-SOM I) är fyra sidor längre och innehåller fler frågor som människor erfarenhetsmässigt visat sig vara mindre benägna att svara på. Den andra faktorn är av demografisk karaktär: i jämförelse med övriga Västra Götaland omfattar storstadsregionen en större andel unga, en större andel utbildade, karriärsinriktade personer samt en större andel utländska medborgare – grupper som av olika skäl (ointresse, tidsbrist, segregationen i samhället) tenderar att vara underrepresenterade bland respondenterna i SOM-undersökningarna (se tabell 5 och 7 längre fram).

Utöver dessa två faktorer kan vi peka på en tredje, förknippad med själva fältarbetet. Påminnelseåtgärderna har tidigare år tenderat att vara mer effektiva för Väst-SOM II än Väst-SOM I. I figur 2 (ovan) kan man se hur avståndet mellan den överst löpande linjen och de två undre ökar de dagar där man kan se (figur 1) en effekt av de första påminnelseinsatserna. Det gäller särskilt den första postala påminnelsen, men också den första telefonpåminnelsen. Denna tendens återspeglar uralvalsgruppernas något skiljande intresse av att delta i denna typ av undersökning och ligger i linje med tidigare erfarenheter.

Svarsfrekvens och bortfall

Från bruttourvalet bortdefinierar man normalt utöver avlidna de personer i urvalet som är långtidssjukskrivna, har flyttat från orten eller dylikt (se not i tabell 2). Svarsfrekvensen utifrån det nettourval man därmed erhåller brukar för samhällsvetenskapliga postenkätstudier uppgå till mellan 60 och 70 procent, beroende på geografiskt område och typ av svarspersoner (Holmberg & Petersson 1980, Ohlsson 1986, Holmberg & Petersson 1998). SOM-institutets medborgarundersökningar är inget undantag. De rikstäckande undersökningarna har en genomsnittlig svarsfrekvens sedan 1986 på 68 procent, och Väst-SOM har en genomsnittlig svarsfrekvens på 65 procent. Trots att det under senare år blivit allt svårare att nå en hög svarsfrekvens och att SOM-undersökningarna successivt ökat i omfång, ligger svarsfrekvensen för 2001 års Väst-SOM-undersökning över tidigare år, på 70 procent (se tabell 2).

Tabell 2 visar också att andelen naturligt bortfall har ökat under de senaste åren (2001; 9,7 procent). En förklaring till detta kan vara att vi genom en intensifierad telefonuppföljning fått kontakt med fler respondenter samt förbättrat redovisningen av den informationen som kontakterna givit, vilket har resulterat i att vår överblick av vilka grupper som utgör det naturliga bortfallet, ökat. Gruppen naturligt bortfall utgörs till största delen av personer med okänd eller felaktig adress samt personer som är sjuka/avlidna³. Dessa grupper svarar för 64 procent av det naturliga bortfallet. En annan grupp av betydelse är de som uppger att de inte talar

svenska, 14 procent. Siffrorna för 2001 års undersökning kan jämföras med exempelvis 1997 års undersökning. Andelen av det naturliga bortfallet som då utgjordes av avflyttade samt sjuka var 43 procent. Den största skillnaden finns i gruppen avflyttade/felaktig adress.

Tabell 2 Svarsfrekvensen i Väst-SOM 1992–2001

Väst-SOM	Bruttourval	Nettourval	Andel naturligt bortfall	Antal svar	Svarsfrekvens (brutto)	Svarsfrekvens (netto)	Fältarbete utfört av
1992	2 800	2 650	5,4 %	1 603	57 %	60 %	Linfab
1993	2 800	2 647	5,5 %	1 586	57 %	60 %	Linfab
1994	2 800	2 639	5,8 %	1 591	57 %	60 %	Linfab
1995	2 799	2 620	6,4 %	1 709	61 %	65 %	Temo
1996	2 900	2 621	9,6 %	1 807	62 %	69 %	Gallup
1997	2 900	2 637	9,1 %	1 845	64 %	70 %	Gallup
1998	5 800	5 385	7,2 %	3 487	60 %	65 %	Sifo
1999	5 900	5 557	5,8 %	3 760	64 %	68 %	Kinnmark
2000	6 000	5 602	6,6 %	3 684	61%	66 %	Kinnmark
2001	6 000	5 420	9,7 %	3 808	63 %	70 %	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Som naturligt bortfall räknas adress okänd, avflyttad; sjuk, institutionell vård; bortrest under fältperioden, studier på annan ort, militärtjänstgöring; ej svensktalande; bosatt, studerar eller arbetar utomlands; förståndshandikapad; avliden.

Svarsbenägenhet i olika grupper

En analys av svarsbenägenheten i Väst-SOM-undersökningen visar hur olika grupper av människor deltar i högre grad än andra. Denna typ av skillnader kan ha stor betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Om en viss grupp är underrepresenterad i undersökningen och samma grupps svar tenderar att skilja sig från övriga, blir också studiens generella resultat mindre giltiga för denna grupp. Om svarsbenägenheten i en grupp varierar påtagligt mellan åren kan det också förklara variationer i svarsmönster för enskilda frågor.

I tabell 3 redovisas svarsbenägenheten efter kön, ålder, kommuntillhörighet och delregion i Västra Götaland. För de tre första kategorierna finns det goda möjligheter till jämförelser med tidigare års undersökningar.

Det har sedan 1995 funnits en skillnad mellan mäns och kvinnors benägenhet att delta i Väst-SOM-undersökningen i det att männen är mindre svarsbenägna än kvinnorna. År 1998 och 1999 blev skillnaderna tydligare, men 2000 har den minskat något igen. Kvinnornas svarsfrekvens överstiger detta år männens med 3 procentenheter. 2001 ökar denna skillnad mellan könen ytterligare och är nu upp i 6 procentenheter.

Vi ser också hur svarsbenägenheten varierar med ålder. I de senaste årens undersökningar har särskilt 20–39-åringarna uppvisat en generell svagare svarsbenägenhet. Från och med 1998–2000 har andelen deltagande i gruppen 15–19-åringar minskat från en tidigare relativt hög nivå. 2000 var denna grups svarsandel 60 procent, men har 2001 ökat till 68 procent, dvs. i nivå med genomsnittet. Även gruppen 40–49-åringars svarsbenägenhet har ökat betydligt 2001 till en nivå jämförbar med genomsnittet. Bland dem som är 50 år och uppåt är svarsbenägenheten stabil relativt tidigare år. Starkast är svarsbenägenheten i gruppen 60–69-åringar. Noteras bör att i den äldsta gruppen, 81–85 år är svarsbenägenheten betydligt högre i år, 78 procent har besvarat undersökningen. Tabell 3 visar att svarsbenägenheten i den yngsta åldersgruppen ökar, likaså i åldersgruppen 30–39 år. Den höga svarsvilja som 40–49-åringarna uppvisat tidigare år, men som sjönk i 2000 års undersökning, är 2001 åter uppe på en generellt hög nivå. Den största förändringen svarar den äldsta åldersgruppen för, från att ha varit tydligt underrepresenterade bland de svarande är förhållandet i år det omvända.

Av uppställningen per delregion framgår att Dalsland uppvisar den bästa svarsviljan år 2001 (74 procent), en region som legat under genomsnittet tidigare år. Fyrstad och Göteborgsregionen ligger under genomsnittet. Fyrstad har tidigare varit en av de regioner som tvärtom har legat över genomsnittet (67 procent). För första gången uppvisar inte Göteborgsregionen den sämsta svarsviljan, utan ligger precis under den genomsnittliga svarsnivån för undersökningen (69 procent).

Uppdelningen på kommun i Göteborgsregionen visar på skillnader inom regionen. Invånartäta Göteborg drar samtliga undersökningsår ner svarsandelen i Göteborgsregionen totalt sett. År 2001 är svarsandelen i Göteborg 68 procent. Spridningen i svarsbenägenhet bland övriga kommuner i regionen är mindre jämfört med tidigare år. I Ale och Kungsbacka uppgår svarsandelen till 64 procent, därefter kommer Göteborg och Mölndal med 68 procent. Högst andel svarande har Partille med 80 procent. Av tabellen framgår att variationerna mellan kranskommunerna varit stora genom åren. De i många avseenden små kommunurvalen gör det svårt att dra några säkra slutsatser av de skiftade resultaten.

Redovisningen per resursområde i Göteborg, visar på två saker. För det första: att det framför allt är boende i resurssvaga områden som är mindre benägna att svara. För det andra: att boende i resursstarka områden 2001 har ökat sin andel bland de svarande relativt 2000 års undersökning. Den sämre svarsandelen 2000 relativt 1999 sågs som en förändring till förmån för ett mer representativt material sett till resursstyrka. 2001 är återigen skillnaden i svarsbenägenhet kopplat till resursstyrka på ett tydligt sätt.

Tabell 3 Svarsandelar (netto) i olika grupper i Väst-SOM-undersökningen 1992–2001 (procent)

År	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
TOTALT	60	60	60	65	69	70	65	68	66	70
<i>Kön</i>										
Män	60	60	60	64	67	68	62	65	64	67
Kvinnor	61	59	60	67	70	71	68	70	67	73
<i>Ålder</i>										
15–19 år	61	67	68	76	72	77	68	66	60	68
20–29 år	56	58	58	61	68	65	55	60	58	60
30–39 år	61	57	55	62	63	66	61	61	61	66
40–49 år	56	56	59	66	68	68	66	69	63	70
50–59 år	62	61	65	67	72	70	67	71	69	73
60–69 år								76	77	81
70–79 år								74 ^{*)}	75	75
60–80 år	67	64	63	66	70	74	72	75	76	75
80–85 år									65	78
<i>Delregion i Västra Götaland⁴</i>										
Göteborgsregionen							62	66	63	69
Sjuhärad							70	70	72	72
Östra Skaraborg							69	67	68	73
Västra Skaraborg							66	68	69	73
Fyrstad							69	72	69	67
Dalsland							68	66	66	74
Norra Bohuslän							66	67	66	71
<i>Kommun</i>										
Ale	67	62	55	66	73	77	72	66	57	64
Alingsås	—	—	—	—	73	72	57	69	66	70
Göteborg	58	59	58	63	68	68	61	65	62	68
Härryda	64	64	58	73	67	75	60	70	61	77
Kungsbacka	63	58	54	68	72	72	60	67	63	64
Kungälv	70	67	72	65	66	65	62	75	60	70
Lerum	67	66	64	73	73	69	66	69	62	71
Lilla Edet	55	68	63	68	67	58	53	70	63	71
Mölndal	54	57	69	72	67	68	59	68	67	68
Partille	65	55	68	65	69	71	65	63	61	80
Stenungsund	64	60	72	68	72	77	74	62	71	71
Tjörn	51	62	48	59	51	74	63	69	72	77
Öckerö	73	62	60	53	67	71	68	61	65	69
<i>Resursområde i Göteborg</i>										
Resursstarkt								68	63	73
Medelresursstarkt								64	61	69
Medelresurssvagt								67	66	67
Resurssvagt								57	57	62

Kommentar: I Göteborgsregionen ingår här förutom Kungsbacka samtliga särredovisade kommuner. (För detaljerad redovisning av delregionerna i Västra Götaland, se slutnot 3.) Indelningen mellan olika resursområden i Göteborg baseras på en indelning av stadsdelarna med avseende på invånarnas resursstryka (Jönsson m. fl. 1997, s. 40). *) 70–80 år

Jämför vi fördelningen mellan invånare i Göteborg, Göteborgs kranskommuner (inklusive Kungsbacka) respektive övriga Västra Götaland hos de svarande med den hos befolkningen och de dragna urvalen, ser vi hur göteborgarna är något underrepresenterade relativt befolkningen som helhet (tabell 4). Invånarna i kranskommunerna är (som grupp) däremot väl representerade. De övriga västragötalänningarna är i stället något överrepresenterade. Men samtidigt skall framhållas att skillnaderna mellan fördelningen i svaren och den i nettourvalet aldrig överstiger två procentenheter. Det naturliga bortfallet har bidragit till att göra fördelningen mer rättvisande gentemot verkligheten. Skillnaden mellan bruttourvalet och svarande är både 2001 och 2000 som mest tre procentenheter.

Tabell 4 Fördelning över invånare i Göteborg, Göteborgs kranskommuner och övriga Västra Götaland i befolkningen, urvalet respektive i inkomna enkäter 2001, samt jämförelse med fördelningen i urval och svarande 1999 och 2000 (procent)

År	Grupp	Område			SUMMA	Antal
		Göteborg	Göteborgs kranskommuner	Övriga Västra Götaland		
1999	Urval (brutto)	30	24	46	100	5 900
	Svarande	29	24	47	100	3 760
2000	Befolkning	31	24	45	100	1 237 771
	Urval (brutto)	31	25	44	100	6 000
	Nettourval	30	25	45	100	5 602
	Svarande	28	25	47	100	3 684
2001	Befolkning	31	24	45	100	1 247 690
	Urval (brutto)	31	23	46	100	6 000
	Nettourval	30	24	46	100	5 411
	Svarande	29	24	47	100	3 808

Om vi gör samma typ av jämförelse beträffande ålderssammansättningen – det vill säga jämför fördelningen hos befolkningen, urvalen och de svarande – kan vi se att representativiteten för olika åldersgrupper i SOM-undersökningarna trots den skiftande svarsbenägenheten generellt likväl är god (tabell 5). Mellan 1992 och 1998 är avvikelserna mellan dragna urval och svarande som mest två procentenheter. 1999 och 2000 har avvikelserna vuxit något, men är som störst 3 procentenheter mellan urval och svarande. Mönstret är detsamma för år 2001. Mellan svarande och befolkningen är dock år 2000 skillnaden som högst 4 procentenheter och gäller gruppen 50–64-åringar, vilket kom att bli det samma år 2001. Detta innebär att denna grupp är något överrepresenterad bland de svarande. Mönstret totalt sett för årets Väst-SOM-undersökning är att de under 50 år är något underrepresenterade i svaren och de över 50 år är något överrepresenterade. Tidigare studier inom ramen

för SOM-institutet har dock visat att skillnader i könsfördelning (liksom åldersfördelning) mellan befolkning, urval och svarandegrupp har en mycket litet inverkan på svarsmönster.

Tabell 5 Åldersgruppernas fördelning i hela urvalet respektive i inkomna enkäter 1992–2001 och åldersfördelningen 2001 hos befolkningen i Västsverige (procent)

År	Grupp	Åldersgrupp					Summa	Antal
		15–29 år	30–49 år	50–64 år	65–80 år	65–85 år		
1992	Urval	27	38	19	16		100	
	Svarande	25	37	21	17		100	1 603
1993	Urval	28	37	19	16		100	
	Svarande	27	36	20	17		100	1 586
1994	Urval	27	37	20	16		100	
	Svarande	27	36	22	15		100	1 591
1995	Urval	26	37	21	16		100	
	Svarande	26	37	22	15		100	1 708
1996	Urval	25	38	22	15		100	
	Svarande	26	36	23	15		100	1 807
1997	Urval	26	37	22	15		100	
	Svarande	26	36	23	15		100	1 845
1998	Urval	24	37	24	16		101	5 385
	Svarande	22	36	25	17		100	3 487
1999	Urval	25	35	24	16		100	5 900
	Svarande	22	34	27	17		100	3 760
2000: 15–80	Befolkning	24	36	24	16		100	1 200 010
	Urval (brutto)	24	36	24	16		100	5 815
	Nettourval	23	36	25	16		100	5 474
	Svarande	21	34	27	18		100	3 597
2000: 15–85	Befolkning	23	35	23	19		100	1 237 771
	Urval (brutto)	23	34	24	19		100	6 000
	Nettourval	23	35	24	18		100	5 602
	Svarande	20	33	27	20		100	3 684
2001: 15–85	Befolkning	23	35	23	19		100	1 247 690
	Urval (brutto)	23	34	24	19		100	6 000
	Nettourval	22	26	25	17		100	5 411
	Svarande	20	35	27	19		100	3 808

Kommentar: I jämförelsesyfte redovisas för 2001 även resultat för ett begränsat urval som omfattar samma åldersintervall, 15–80 år, som de tidigare årens undersökningar.

I de kommuner som ingår i Väst-SOM I är befolkningen yngre än i de kommuner som omfattas av Väst-SOM II. Detta förhållande speglas också av åldersstrukturen bland de svarande.

Vi har tidigare konstaterat att svarsbenägenheten är lägre bland män än bland kvinnor i de senaste årens undersökningar. I tabell 6 kan vi se att fördelningen i såväl Västra Götalands befolkning som i det urval som dragits ur denna population är jämn, med en lika stor andel kvinnor som män. Den något högre andelen kvinnor som deltar i undersökningen innebär därmed att svaren rymmer en viss, men mycket liten, skevhet ifråga om könsrepresentation.

Tabell 6 Könsfördelning hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande (procent)

År	Grupp	Kön		Summa
		Män	Kvinnor	
1992	Svarande	50	50	100
1993	Svarande	51	49	100
1994	Svarande	51	49	100
1995	Svarande	49	51	100
1996	Svarande	50	50	100
1997	Svarande	49	51	100
1998	Svarande	47	53	100
1999	Svarande	48	52	100
2000	Svarande	49	51	100
2001	Befolkningen	50	50	100
	Bruttourval	49	51	100
	Nettourval	49	51	100
	Svarande	47	53	100

Kommentar: Uppgifterna om befolkningen är hämtade från www.scb.se/databaser.

Göteborgsregionen och övriga Västra Götaland

Vid analyser av materialet från Väst-SOM 2001 bör man vara medveten om att befolkningen i storstadsområdet skiljer sig något från de boende i övriga delar av Västsverige. Vi har tidigare pekat på skillnader i ålder och utbildningsnivå hos befolkningen i de båda delundersökningsområdena.

I tabell 7 kan vi se att stabiliteten i svarandegruppen mellan 1992 och 1997 med avseende på förvärvsställning, medborgarskap och yrkesgrupp är i det närmaste total. 1998, när hela Västra Götalandsregionen inkluderades i undersökningen, sjönk andelen studenter, utländska medborgare och tjänstemän – till förmån för en ökad andel ålderspensionärer, svenska medborgare och arbetare – vilket i första hand

visade sig vara en ren konsekvens av det ny tillkomna spridningsområdet för undersökningen. Samtidigt kvarstår tydliga demografiska strukturskillnader mellan undersökningsområde även i Väst-SOM 2001 – med fler studenter och färre ålderspensionärer (och fler tjänstemän och färre arbetare och jordbrukare) i storstadsregionen jämfört med övriga Västra Götaland. Skillnader som tydligt visar på relevansen av jämförande analyser mellan olika västsvenska områden.

Tabell 7 Fördelning per förvärvsställning, medborgarskap och yrkesgrupp, 1992–2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
										TOTALT	Väst I	Väst II
<i>Förvärvsställning</i>												
Förvärvsarbete	57	57	55	57	57	57	57	58	57	60	60	60
Beredskapsarbete	1	0	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1
AMS-utbildning	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Kunskapslyftet	—	—	—	—	—	—	1	1	1	0	0	0
Arbetslös	5	6	6	7	6	5	5	5	4	3	4	3
Ålderspensionär	17	16	16	15	15	15	17	17	20	19	17	21
Förtidspensionär	4	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	4
Hemarbetande	2	3	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2
Studerande	13	13	14	14	14	16	12	13	11	11	12	9
<i>Medborgarskap</i>												
Svenskt	—	95	95	94	95	94	95	96	96	96	95	98
Utländskt	—	5	5	6	5	6	5	4	4	4	5	2
<i>Yrkesgrupp</i>												
Tjänsteman	32	31	29	31	31	31	28	29	28	28	33	23
Tjänsteman: arbetsledande	16	16	15	14	13	14	11	12	12	13	15	10
Tjänsteman: företagsledande	2	3	4	3	4	3	2	2	2	2	3	2
Arbetare	35	37	37	38	37	36	43	41	40	41	34	47
Arbetare: arbetsledande	6	5	6	6	7	6	6	7	7	6	5	6
Arbetare: egenanställd	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Jordbrukare: utan anställd	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	2	2
Jordbrukare: med anställd(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Företagare: ingen anställd	4	3	3	3	3	4	3	3	4	4	2	3
Företagare: 1–9 anställda	3	3	3	3	3	4	3	3	4	3	3	4
Företagare: 10 el. fler anställda	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1

De resultat som presenterats i detta kapitel visar sammantaget på att 2001 års Väst-SOM-undersökning genererat ett datamaterial som väl representerar olika grupper i den västsvenska befolkningen.

Noter

- 1 Kommunerna är Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. I Väst-SOM 1992 till 1995 ingick inte boende i Alingsås kommun i urvalet.
- 2 Kommunerna är Bengtsfors, Bollebygd, Borås, Dals-Ed, Essunga, Falköping, Färgelanda, Grästorp, Gullspång, Götene, Herrljunga, Hjo, Karlsborg, Lidköping, Lysekil, Mariestad, Mark, Mellerud, Munkedal, Orust, Skara, Skövde, Sotenäs, Strömstad, Svenljunga, Tanum, Tibro, Tidaholm, Tranemo, Trollhättan, Töreboda, Uddevalla, Ulricehamn, Vara, Vårgårda, Vänersborg och Åmål.
- 3 En tänkbar orsak till den större andelen naturligt bortfall 2001 jämfört med tidigare år, kan vara att de telefonnummer som användes vid påminnelserna visade sig vara av sämre kvalitet. De nummer som inte var korrekta rapporterades som felaktiga vilket kan få följden att andelen naturligt bortfall till viss del är missvisande.
- 4 Delregionerna är indelade enligt följande:
Göteborgsregionen: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn, Öckerö;
Sjuhärads: Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn, Vårgårda;
Östra Skaraborg: Falköping, Gullspång, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skövde, Tibro, Tidaholm, Töreboda;
Västra Skaraborg: Essunga, Grästorp, Götene, Lidköping, Skara, Vara;
Fyrstad: Lysekil, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg;
Dalsland: Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud, Åmål;
Norra Bohuslän: Orust, Munkedal, Sotenäs, Strömstad, Tanum.
 Denna indelning är på tre punkter en förändring sedan 1998, då Herrljunga, Vårgårda samt Orust ingick i Göteborgsregionen.

Referenser

- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1980) *Inom felmarginalen. En bok om politiska opinionsundersökningar*. Stockholm: LiberFörlag
- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1998) *Opinionsundersökningar och demokratin*. Stockholm: SNS Förlag
- Jönsson, Sten m. fl. (1997) *Decentraliserad välfärdsstad – Demokrati, effektivitet och service*. Stockholm: SNS Förlag.
- Ohlsson, Anders (1986) *Att svara eller inte svara – det är frågan*. Rapport nr 12. Göteborg: Göteborgs universitet, Avdelningen för masskommunikation.

www.scb.se. Statistikdatabaser, befolkningen.